

Potpukovnik
Bogdan KNEŽEVIĆ

KULTURNE DELATNOSTI U ARMIJI U SVETLU ODLUKA X KONGRESA SKJ

U poslednje vreme, naročito posle pisma druga Tita i Izvršnog biroa, odluka X kongresa SKJ i republičkih kongresa, ponovo su intenzivirane rasprave o kulturi i kulturno-umetničkom stvaralaštvu, kao i institucijama i organizacijama koje se tim delatnostima neposredno bave. Uporedo sa sumiranjem postignutih rezultata analiziraju se i ispoljene slabosti, a istovremeno utvrđuju i najefikasniji putevi za njihovo prevazilaženje. Naročito se insistira na prevladavanju grupnih i monopolističkih interesa pojedinaca i nekih ustanova koje rade u sferi kulture, racionalnijem objedinjavanju svih snaga i sredstava, i odlučujućem uticaju radničke klase u interesnim zajednicama kulture i svim društvenim sredinama. Od ne manjeg značaja je i permanentan zahtev za otklanjanjem slabosti umetničke i idejne prirode u sadržajima kulturnih delatnosti kako bi se još više nego u prethodnim razdobljima obezbedilo realizovanje osnovnog programskog principa SKJ da umetnost i kultura uopšte postanu zaista svojina naroda, a da kulturno stvaralaštvo dobije svoju masovnu podlogu.¹

ZADACI X KONGRESA U OBLASTI KULTURE I UMETNOSTI

Polazeći od Platforme, prethodne javne diskusije i rasprava na Kongresu, u Rezoluciji o zadacima SKJ u oblasti kulture potvrđeni su ponovo pomenuti ciljevi i stavovi Programa SKJ o kulturi i umetnosti. Savez komunista Jugoslavije, kaže se u Rezoluciji, zalaze se za: produbljivanje i jačanje klasne suštine u politici i praksi kulturno-umetničkih delatnosti; za takvu kulturu koja doprinosi

¹ Program i statut SKJ, izd. »Komunista«, Beograd, 1962. god., str. 173.

razvijanju stvaralačkih obeležja svih sfera društvenog rada, kulture rada i međuljudskih odnosa u svim radnim i društvenim sredinama; za društvene odnose u kojima će radnička klasa ovladati uslovima kulturnog razvoja i postati odlučujući subjekt kulturne politike; za slobodu stvaralaštva, razvoj marksističke kritike i negovanje socijalističkih vrednosti u kulturi i umetnosti; za podružljavanje kulturnih delatnosti i uspostavljanje aktivnog odnosa i ravnopravne saradnje između stvaralaca kulturno-umetničkih vrednosti i neposrednih proizvođača; za što bržu afirmaciju samoupravnih interesnih zajednica u domenu kulture; za slobodu i ravnopravni razvitak i socijalističku orijentaciju kulture naroda i narodnosti Jugoslavije; za valorizaciju i priznanje jedino istinskih vrednosti prošlosti i odbacivanje mitova i lažnih vrednosti; za stvaranje društvenih i materijalnih pretpostavki za nesmetan razvitak stvaralaštva, i za stimulaciju istinskih vrednosti, i dr. Svim organizacijama SKJ i svim komunistima stavljeno je u zadatak da se ubuduće bore još organizovanije i još aktivnije za realizaciju ovih stavova i zadataka. Između ostalog, posebno se insistira na što hitnijem utvrđivanju i usvajanju kratkoročnih i dugoročnih programskih orijentacija za naredni period, posebno u onim medijima čiji je uticaj od većeg značaja.

ARMIJA I KULTURNO-UMETNIČKE DELATNOSTI

Organizacije Saveza komunista u Armiji, kao i vojno-komandna linija, oduvek su kulturno-umetničku delatnost smatrale sastavnim delom svog sveukupnog delovanja. Takav stav proizilazio je iz saznanja da kulturno-umetnička delatnost doprinosi, pre svega, vojnostručnom i ideološko-političkom osposobljavanju starešina i vojnika, razvoju njihove kulture rada i življenja, obogaćivanju društvenog života, pravilnijim međuljudskim odnosima u vojnim kolektivima i vanarmijskim sredinama, uspešnijem vaspitanju potčinjenih i vaspitnom uticaju u porodicama, i dr. Za pripadnike JNA problem je utoliko delikatniji što je njihov rad i ponašanje, zbog prirode vojnog poziva, izložen više od mnogih drugih profesija oceni potčinjenih i šire javnosti. S druge strane, celokupno ratno i posleratno iskustvo u političkom radu ukazivalo je na to da se i kulturno-umetničkom delatnošću doprinosi usvajanju naučnih marksističkih pogleda na svet, shvatanju, usvajanju i ostvarivanju revolucionarnih ciljeva i zadataka u izgradnji oružanih snaga, i jačanju moralno-političkog jedinstva i borbene spremnosti i gotovosti jedinica.

U pripremama za Kongres analizirano je, između ostalih, i ovo područje delatnosti organizacija SKJ i komandi. Konstatovani su značajni uspesi gotovo u svim domenima, ali su uočene i mnoge slabosti od kojih su neke bile neposredan odraz devijacija u kulturi uopšte. Jedna od njih sastojala se u restauraciji vrednosti i kriterijuma građanskog sveta i prodoru malograđanskih uticaja na delu kulturnog fronta, a suština druge sastojala se u zadržavanju »... nasleđenih odnosa elitizma, monopola, privatizacije, začaurenosti tradicionalnih institucija i snobovskog mentaliteta«. Organizacije SK u Armiji bile su svesne činjenice da »marksističko-humanistička valorizacija kulturnog nasleđa u nas još nije dovoljno razvijena«, te da se upravo na toj podlozi »kulturno« hrane nacionalizam, šovinizam i druge kontrarevolucionarne tendencije. Takvih idejnih skretanja bilo je u književnosti, muzici, pozorišnoj, filmskoj i likovnoj umetnosti, a nihilizam i odsustvo revolucionarne perspektive karakterisali su mnoga umetnička dela stvorena poslednjih godina.

Međutim, u okvirima JNA ove i druge pojave nisu mogle da ispolje veći uticaj jer su nailazile na snažan i organizovan otpor organizacija SK i komandnih organa svih stepena. S druge strane, u svim upravnim, komandnim i drugim institucijama, a posebno u organizacijama SK, postojao je neprekidan interes za unapređenje društvenog života i kulturno-umetničke aktivnosti starešina i vojnika, što potvrđuju i brojne akcije na tom planu. Tako je, na primer, Politička uprava SSNO analizirala gotovo sve važnije delatnosti iz ovog domena, posebno sadržaj programa priredaba i filmova u jedinicama, a istovremeno inicirala izradu kompleksnog istraživačkog projekta kulturnih potreba starešina, pitomaca i vojnika i mesta i načina njihovog zadovoljavanja. Promenjen je karakter ranijih armijskih muzičkih festivala, kako bismo još više obezbedili negovanje muzike sa pravom revolucionarnom i borbenom sadržinom. Preduzete su mere za unapređenje biblioteka, a obezbeđena su i veća sredstva za kulturno-umetničku delatnost starešina i vojnika. Radi unapređivanja kulturno-umetničkog stvaralaštva održano je i više savetovanja i seminara u SSNO i komandama armijskih oblasti, što je direktno doprinelo poboljšanju rada domova i pitomačkih i vojničkih klubova. Za naredni period planirane su još opsežnije mere na planu interne saradnje armijskih ustanova i službi odgovornih za kulturnu delatnost, kao i između armijskih i vanarmijskih ustanova za obrazovanje i kulturu. Kada je reč o ovoj temi, odluke i stavovi X kongresa bili su veoma jasni i rezolutni. Između ostalog, ponovo je apostrofirao stav da su kultura i umetnost bili i ostali jedan od najznačajnijih činilaca i učesnika u formiranju moralno-političke i društvene svesti

klasa, grupa i pojedinaca, te da se i u tim područjima prelamaju svi društveni konflikti i protivurečnosti. Prema tome, i na ulogu kulture i umetnosti u borbi za nastajanje samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa treba gledati kao na jedan od faktora u savlađivanju starog i nastajanju novog, jer — kako se naglašava u Platformi za Kongres — boreći se za svoje komunističke ideale, komunisti se bore i za svoja uverenja u sferi kulture i umetnosti.

NUŽNOST POSTOJANJA PROGRAMA KULTURNO-UMETNIČKIH DELATNOSTI U SVIM JEDINICAMA I USTANOVAMA

Deseti kongres SKJ postavio je zadatak da se utvrde dugoročne koncepcije razvoja kulture i razrade programi konkretnih kulturnih akcija u svim društveno-političkim zajednicama, organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama i u svim radnim i društvenim sredinama. Prirodno, to se odnosi i na JNA. Govoreći o tome u svom referatu na Kongresu, drug Tito je posebno akcentirao sledeću misao: »Programi kulturnih aktivnosti treba da imaju u vidu sve okolnosti rada i življenja radnog čoveka i njegove raznovrsne potrebe: od kulturne samoaktivnosti, sadržine obrazovanja, izgleda i atmosfere radne sredine, korišćenja slobodnog vremena, načina stanovanja, sve do problema s kojima se suočava u svom samoupravnom djelovanju, samom radnom procesu itd.«²

Imajući u vidu sveobuhvatnost i kompleksnost sadržaja programa kulturnih aktivnosti, o kojima govori drug Tito, sasvim je razumljivo da i programi takvih akcija u jedinicama i ustanova Armije po svom sadržaju moraju da budu daleko širi i sveobuhvatniji od svih dosadašnjih programa i planova. Pre svega, oni moraju prožimati sve armijske zadatke i aktivnosti u radnom i slobodnom vremenu, u normalnim i vanrednim uslovima, kada su jedinice u kasarnama i na terenu, vojnostručnu obuku, ideološko-politički rad i celokupni društveni život svakog pripadnika Armije u vojnom kolektivu, društvenoj sredini i porodici. Takvo shvatanje kulture i umetnosti podrazumeva stalno prožimanje, povezivanje i interakciju između tih i svih drugih delatnosti u svakodnevnom životu i radu pojedinaca i kolektiva. Drugim rečima, to znači da se pri razmatranju problema kulture i umetnosti ne sme dozvoliti nikakav parcijalan ili tzv. sektorski pristup, već se ti problemi moraju tretirati jedino »kao sastavni deo ekonomskog i društvenog razvoja«. Dodali bismo — i kao deo vojne

² Deseti kongres SKJ, izd. »Komunista«, Beograd, 1974, str. 33.

delatnosti i narodne odbrane uopšte. »Idejna situacija u ovim oblastima razmatra se kao dio ukupnih idejnih kretanja u društvu i Savezu komunista«, kao dio ukupnih idejnih kretanja u oružanim snagama.³

U dosadašnjoj armijskoj praksi kulturno-umetnička delatnost i ideološko-politički rad uvek su razmatrani kao jedinstvena kategorija, međusobno tesno povezana i uslovljena. I kod zahteva za vojničkom urednošću u pogledu discipline, odnosa, ponašanja, odevanja i držanja vojnih lica, zatim uređivanja radnih i stambenih prostorija i vojnih objekata u celini isticana je povezanost i uslovljenost opšte i vojne kulture. Takav stav proizilazio je iz spoznaje svakodnevnih čovekovih potreba i ciljeva koji se žele ostvariti, jer je već davno rečeno da je čoveku, uz neophodan koristan društveni rad radi obezbeđenja egzistencije, potreban i aktivan društveni život radi duhovnog razvitka i rekreacije. Intenzivna kulturno-umetnička, obrazovna i sportska aktivnost sadržajno i korisno najbolje ispunjavaju čovekovo radno i slobodno vreme i na taj način najbolje obezbeđuju svestrani i harmonični razvitak njegove celovite ličnosti. Otuda je neprihvatljivo vezivanje kulturnih uticaja samo za slobodno vreme, što pojedinci često čine. Takva shvatanja su svesno ili nesvesno tehnokratska. Pravilan je jedino onaj pristup koji polazi od teze da je društveni, kulturno-umetnički i zabavni život imanentno svojstvo ljudi. Oni ga koriste u svim životnim uslovima i u svakoj delatnosti, uključujući tu i vojnu delatnost u mirnodopskim i ratnim uslovima. Takvo mesto i uloga kulture i umetnosti potvrđeni su u svim materijalima Desetog kongresa SKJ.

Polazeći od takvog karaktera umetnosti, ukazaćemo na neke konkretne mogućnosti njenog potpunijeg i organizovanijeg korišćenja u vojnostručnoj i moralno-političkoj nastavi i vaspitanju u jedinicama i školama. U rezoluciji X kongresa o zadacima SKJ u oblasti kulture kaže se na tu temu sledeće: »Savez komunista će u narednom periodu posvetiti veću pažnju razvoju kulturnih funkcija obrazovanja, koje ima bitnu ulogu u ukupnom kulturnom razvoju društva. Upoznavanje omladine sa svim značajnim tekovinama kulturnog nasleđa i najvrednijim savremenim dostignućima kulturnog i umetničkog stvaralaštva, razvijanje kulturnih potreba i izoštravanje kritičkih merila mladih, negovanje i podsticanje kulturno-stvaralačkih sposobnosti učesnika — sve to ima veliki značaj za formiranje i omasovljavanje aktivnih učesnika u kulturnom životu i za stvaranje značajnog potencijala za sve oblasti kulturnog stvaralaštva. Takva orijentacija treba da dođe do punog izražaja u nastavnim programima i sadrža-

³ Deseti kongres SKJ, izd. »Komunist«, Beograd, 1974, str. 130—131.

jima nastavno-vaspitnog procesa, u povezivanju i saradnji škola i kulturnih institucija, u razvoju kulturne samodjelatnosti školske omladine.⁴ Kao što se vidi, Kongres posebno upozorava na činjenicu da između kulture, umetnosti i vaspitno-obrazovnog procesa postoji odnos stalnog prožimanja, prirodne povezanosti i nužne uslovljenosti, a ako takva povezanost postoji u vanarmijskim sredinama — ona je još veća i potrebnija u armijskim uslovima, u vojnoj obuci i vaspitanju, društvenom i moralno-političkom obrazovanju. I obratno, celokupan sistem obuke i vaspitanja treba povratno da utiče na stvaranje i zadovoljavanje osnovnih kulturno-umetničkih potreba starešina i vojnika.

Radi ilustracije, iznećemo samo neke mogućnosti korišćenja kulture i umetnosti u obuci i vaspitanju. Pored sadržajnog i vremenskog usklađivanja nastavnog procesa za kulturno-umetničkim delatnostima u slobodnom vremenu (planiranje sadržaja i oblika kulturno-umetničkih delatnosti koji po svom vaspitnom cilju dopunjuju sadržaje obuke i nastave), umetničko stvaralaštvo je moguće koristiti i neposredno (direktno) kao sadržaj nastave. Tako se, na primer, sadržaji umetničke književnosti (proze i poezije) mogu koristiti radi reljefnijeg ilustrovanja pojedinih nastavnih pitanja, tema i vežbi, a na sličan način moguće je koristiti i ostale oblike (vrste) umetničkog stvaralaštva: muziku, film, likovna dela i dr. Pri obradi teme o maršu, npr., postoji obilje mogućnosti dočaravanja ove borbene radnje literarnim, likovnim ili filmskim delima o poznatim istorijskim marševima vojske Aleksandra Makedonskog u Aziji, upada Hanibala i Suvorova u Italiju preko Alpa, Velikog marša kineske Crvene armije, odstupanje srpske vojske preko Albanije, Igmanskog marša, marša proleterskih brigada u Bosansku krajinu u leto 1942, februarskog pohoda makedonskih partizana 1944. i sl. Na sličan način mogu se ilustrovati i teme o napadu, jurišu, proboju, zasedama. Prelaz Neretve, proboj na Sutjesci, juriš na Balinovcu i Košuru, kao i mnoštvo drugih borbenih i taktičkih radnji opisani su u stručnoj i umetničkoj literaturi. O tome postoje i desetine fotografija, umetničkih slika, skulptura, filmova i muzičkih dela, a sve je to i moguće i potrebno koristiti u nastavi.

Korišćenjem umetničkih dela u nastavi lakše i brže se ostvaruju obrazovni i vaspitni ciljevi, a istovremeno se obezbeđuju potpunija i trajnija znanja, navike i veštine. Na žalost, to se još uvek ne shvata u dovoljnoj meri, posebno u domenu vojnostručne nastave, ali nije mnogo bolje ni u moralno-političkom vaspitanju. Neposredne stare-

⁴ Deseti kongres SKJ, izd. »Komunist«, Beograd, 1974, str. 328.

šine koje izvide obuku često su u ovom pogledu prepuštene sopstvenoj inicijativi i snalažljivosti, bez dovoljno pomoći komandi, domova i klubova. Negde čak nema ni dovoljno razumevanja za uklapanje kulturno-umetničkih sadržaja u programe vojnostručne i društveno-političke nastave, a opravdanja za takav stav najčešće se traže u objektivnim, materijalnim teškoćama. Zaboravlja se, međutim, da je i uz male izdatke moguće postići krupne rezultate, ukoliko za to postoji interesovanje i inventivnost odgovornih starešina, i ukoliko se planski i smišljeno angažuju sve snage koje se u ovom pogledu mogu iskoristiti. Između ostalog, od posebnog značaja bila bi izrada tzv. umetničkih vojnih čitanki čiji bi sadržaj bio naša borbena i revolucionarna prošlost i sadašnjost (slične brošure izdaje uskoro »Narodna armija« na zahtev Političke uprave), zatim obezbeđivanje vojnih kinoteka što većom količinom kopija umetničkih, dokumentarnih i drugih filmova i odgovarajućih dijafilmova (vojne kinoteke, na primer, još nemaju kopije filmova »Neretva« i »Sutjeska«), izrada dijafilmova, slajdova i kompleta (mapa) reprodukcija umetničkih slika, skulptura i spomenika, zatim nabavka odgovarajućih gramofonskih ploča i manetofonskih traka na kojima su snimljena muzička dela i literarni tekstovi sa sadržajima iz naše borbene i revolucionarne prošlosti i dr.

U realizovanju ovih i drugih zadataka iz oblasti kulture i umetnosti značajnu ulogu i funkciju imaju specijalizovane armijske ustanove za kulturno-umetničku delatnost. To su, pre svega, domovi i vojnički (pitomački) klubovi, zatim vojne biblioteke, muzeji i tzv. spomen-sobe, kinoteke i »Zastava-film«, vojne muzike i orkestri, celokupna oblast publicistike (knjige, časopisi, listovi, enciklopedijska izdanja i dr.), galerije i izložbe, i dr. Sve ove institucije su namenjene, prvenstveno, zadovoljavanju potreba pripadnika oružanih snaga, ali i šire — razvoju kulturnog i društvenog života građana. Njihovo učešće u svim značajnijim kulturnim akcijama i manifestacijama sredine u kojoj se nalaze postalo je uobičajena, gotovo normalna pojava i praksa, a u mnogim slučajevima one su i nosioci te aktivnosti. Takav status mnoge od njih zadržaće, verovatno, i u narednom periodu, posebno u garnizonima u kojima kulturni život nije dovoljno razvijen.

Bilo bi, međutim, veoma štetno ako bi u radu pomenutih ustanova stekle »pravo građanstva« tendencije koje su suprotne porukama X kongresa i stavovima SK u oblasti kulture. Jedna od njih je tzv. elitizam, odnosno shvatanje da su one same sebi cilj, a ne jedno od sredstava u ostvarivanju kulturne politike. Kao i u drugim sferama, tako ni u oblasti kulture ne mogu postojati institucije koje će

se baviti isključivo ili pretežno sobom, sopstvenim unutarnjim problemima, odvojenim od funkcije, zadataka i korisnika zbog kojih postoje. Takvih pojava je bilo, i one su uvek odvlačile pažnju od stvarnih problema kulture, umetnosti, društvenog i sportskog života i potreba vojnika i starešina. Ne manje štetna je i orijentacija samo ili prvenstveno na spektakularne i reprezentativne programe i akcije umesto svakodnevnog, mukotrpnog i napornog rada kojim se, korak po korak, postižu dugoročni i pravi ciljevi.

SAVREMENI I »ZASTARELI« AMATERIZAM U KONTEKSTU ZAKLJUČAKA X KONGRESA SKJ

Sve do unazad godinu dana ili nešto više u raznim sredinama, pa i u Savezu komunista, veoma se često razgovaralo o tome kako su amaterski kulturno-umetnički, obrazovni i sportski oblici i sadržaji rada zastareli, jer su ih, navodno, prevazišli savremeniji oblici i sadržaji profesionalnih institucija (pozorište, film i dr.) i sredstva masovnih komunikacija (radio, TV i štampa). Pored mogućnosti zadovoljavanja kulturnih i drugih potreba, na znatno kvalitetnijem nivou, isključivo preko profesionalnih institucija, počeo se zapostavljati značaj i potreba kulturno-umetničkog, obrazovnog i sportskog amaterizma, a pod vidom osavremenjivanja njegovog sadržaja — svesno ili nesvesno umanjivan je njegov značaj uopšte. Takve pojave i tendencije uočene su i u nekim vojnim kolektivima. Pojedinci su bili skloni da svu tu aktivnost prepuste gotovo isključivo domovima i vojničkim klubovima i tek s vremena na vreme angažovale bi se i komande, politički organi, organizacije SKJ, odbori i komisije za kulturu i negovanje društvenog života i kulturno-umetničke i zabavne delatnosti. Treba reći da takva shvatanja, ipak, nisu nigde imala širu podršku, a u poslednje vreme su i potpuno eliminisana.

Stav X kongresa o masovnoj kulturnoj delatnosti i aktivnosti sadržan je, između ostalog, i u zahtevu da se u svim sredinama (osnovnim i složenim organizacijama udruženog rada) sačine konkretni programi »razvoja kulturnih aktivnosti i zadovoljavanja kulturnih potreba, posvećujući znatno veću pažnju razvijanju kulturnih »samo-aktivnosti radnika«.⁵ O toj temi govorio je u svom referatu i drug Tito. Jedna njegova misao posebno upozorava na odnos Saveza komunista prema kulturi: radnik i radni čovek uopšte nije samo potrošač kulturnih vrednosti, već i njihov stvaralac, i to u sve većoj meri već danas, a još više će to biti sutra. I upravo u tom razvijanju nje-

⁵ Isto, str. 328.

govog sopstvenog kulturnog stvaralaštva, naše društvene i kulturne organizacije treba da pružaju našem radnom čoveku mnogo više podrške i usmeravanja.

Ne osporavajući potrebu stalnog osavremenjavanja oblika i sadržaja amaterizma, može se mnoštvom argumenata dokazati da savremena sredstva i uslovi života i rada ne isključuju potrebu za amaterskim aktivnostima. Naprotiv, intenzivniji tempo života i sve više slobodnog vremena stvaraju čak i povoljnije uslove za amatersku delatnost. Isto tako, savremena sredstva masovnog zadovoljavanja kulturnih potreba ne bi smela da zamene ličnu aktivnost pojedinaca i kolektiva, jer je to na neki način u koliziji sa psihičkom konstitucijom čoveka. U prirodi je čovekove ličnosti, naime, da teži za društvenom afirmacijom putem ličnog stvaralaštva na radnom mestu i u sredini gde živi i radi. Kulturno-umetnički, obrazovni, sportski i drugi amaterizam pruža takvu afirmaciju, i stoga ima snažnu socijalnu, psihološku i pedagošku motivaciju. S druge strane, nikakav profesionalni kvalitet drugih ne može potpuno zameniti ni nadoknaditi zadovoljstvo koje svaki pojedinac i kolektiv osećaju kada sami pripreme i ostvare neki kulturno-umetnički, zabavni, obrazovni, sportski i drugi program, akciju i manifestaciju. Uostalom, kako kaže drug Tito, čovek neće da bude samo potrošač, već i stvaralac vrednosti. Stoga se i ne možemo odreći amaterskih aktivnosti — zidnih i ilustrovanih novina, horova, dramskih i drugih sekcija, i otuda stalna težnja u radnim organizacijama (i vojnim sredinama) da izdaju listove i časopise, i organizuju najraznovrsnije amaterske aktivnosti, kako u sopstvenim sredinama tako i šire. Amaterizam, znači, ne treba shvatiti samo ili prvenstveno kao ličnu sklonost i hobi pojedinaca (iako je i to). Amaterizam je, pre svega, stalna kulturna aktivnost i delatnost svih kolektiva i radnih organizacija, odnosno u Armiji — svih jedinica i ustanova, koju treba negovati iz dva osnovna razloga. Prvo, zbog toga što posredno ili neposredno angažuje vojnike i starešine van redovnih zadataka, u domenu vaspitno-obrazovne, kulturno-umetničke, sportske i druge aktivnosti, koje su, opet, višestruko korisne za uspešno sprovođenje funkcionalnih zadataka i što svestraniji društveni život uopšte, i, drugo, što se kroz amaterske aktivnosti neguje i stvara istančan estetski i umetnički ukus i sposobnost za ocenu idejnih i umetničkih vrednosti korišćenih dela. Otuda u amaterskim aktivnostima treba da učestvuju ne samo oni pojedinci koji imaju sklonosti i talenta za umetničko i drugo stvaralaštvo (slikanje, vajanje, sviranje i pevanje, glumu i dr.), već i oni koji u svemu tome znaju da uživaju, koji prate probleme kulture i umetnosti, i učestvuju u raspravama o idejnim i

umetničkim vrednostima umetničkih dela, problemima kulturne politike, aktivnostima organizacione prirode, itd. Isti princip treba da važi i za druge delatnosti: obrazovanje, sport i sl. Tako shvaćen, amaterizam mora da postane integralni deo kulturnog života i kulture uopšte, i jedino u tim okvirima treba određivati njegov status i tretman.

U našoj armiji je oduvek postojao pozitivan odnos prema profesionalnoj i amaterskoj kulturno-umetničkoj, obrazovnoj i sportskoj delatnosti. Nikada se, naime, nisu zaboravljala stečena iskustva u ratnim i prvim posleratnim godinama. Obim te aktivnosti ilustruju i ovi podaci: u 1973. godini, pri domovima i pitomačkim i vojničkim klubovima radilo je oko 7.000 amaterskih sekcija sa preko 80.000 članova — starešina, vojnika i građanskih lica, a pripremljeno je i izvedeno oko 17.000 raznih kulturno-umetničkih i drugih priredaba, oko 40.000 filmskih predstava, organizovano oko 3.000 likovnih i drugih izložbi, i blizu 6.000 poseta i izleta. U izvođenju pomenutih 17.000 priredaba učestvovalo je oko 225.000 izvođača, dok je skoro 5.000.000 starešina i vojnika i ostalih građana gledalo te programe. Slična masovnost zabeležena je i kod filmskih predstava, izložbi, poseta i izleta. Navedeni podaci i primeri govore, između ostalog, i o tome da su se komande, starešine i organizacije SKJ izborili da kulturno-umetnički amaterizam ne bude samo način za otkrivanje talenata, niti »mala vrata« za ulazak u profesionalce, već, pre svega, stalni organizovani rad kojim se podstiču razvoj i usmeravaju afiniteti i kulturne potrebe pojedinaca i kolektiva, a istovremeno jedan od puteva u formiranju kompletne ličnosti graditelja i branioca samoupravne socijalističke domovine. Zaključak koji se pri tome nameće moguće je svesti na sledeću konstataciju: amaterizam u armijskim sredinama je i teorijski i praktično znatno širi od broja učesnika u pojedinim amaterskim sekcijama i društvima, i zato i ubuduće treba ulagati napore kako bi bilo što manje pasivne publike, posmatrača, navijača i ljubitelja, a što više aktivnih učesnika. Uostalom, ni jednoj komandi i ni jednom starešini ne bi trebalo da bude svejedno da li i u kojoj meri njihove starešine i vojnici osećaju potrebu za pozorištem, bioskopom, koncertom, izložbom i sl., i koliko su uključeni u društveni život sredine kojoj pripadaju. Za organizaciju Saveza komunista ti podaci i takva saznanja predstavljaju još dragoceniji indikator. Njihovom analizom moguće je ustanoviti, pre svega, odnos prema odlukama Kongresa, a time doći i do neophodnih podataka o tome kakav program kulturne akcije u narednom periodu želimo i za kakvu ćemo se aktivnost zalagati.